

Kaustby under stenåldern – från havsstrand till en stor by

Livet uppstod vid havsstranden

Det är svårt att föreställa sig, men ännu för omkring 6 000 år sedan skvalpade havet där Kaustby kyrkby ligger i dag.

Landhöjningen efter istiden flyttade gradvis strandlinjen österut. Havsvikar blev sjöar och öar blev uddar. Den föränderliga kusten erbjöd utmärkta levnadsförhållanden för både djur och människor. Stenålderns människor levde av naturens resurser. Säljakten var den viktigaste näringen, men föda fick man också genom fiske, jakt samt insamling av växter och bär.

Kaustby var en av Finlands största stenåldersbyar

Säljakten krävde samarbete, och därför bosatte sig människorna i stora samhällen nära älvmyningarna. Den första betydande boplatser låg vid Perho ås mynning, men i takt med landhöjningen flyttades den till området Kangas i närheten av dagens Kaustby kyrkby.

På Kankas i Kaustby känner man till omkring 130 husgrunder, vilket gör platsen till en av Finlands största stenåldersboplatser. Som mest kan där ha levt 200–300 människor – ett exceptionellt stort samhälle i stenålderns Finland.

Samtidigt uppstod bosättning även vid Köyhäjokis mynning i området kring nuvarande Timonen by, där man har funnit omkring 50 husgrunder.

Sälarna gav välstånd och kontakter över stora avstånd

Under stenåldern var klimatet varmare än i dag och sälbestånden i Bottenviken var rikliga. De goda fångsterna möjliggjorde permanent bosättning och framväxten av stora bysamhällen. Invånarna i Kaustby ingick också i omfattande utbytesnätverk. Bärnstenssmycken och flintföremål som hittats i Kangas vittnar om kontakter med Baltikum, eftersom dessa material inte förekommer naturligt i Finland.

Rödockragravar berättar om människornas trosföreställningar

Stenålderns döda begravdes ofta i rödockragravar alldeles intill boplatserna. Rödockran tros ha symboliserat liv, blod eller återfödelse, och gravgåvorna vittnar om en tro på ett liv efter döden.

År 1996 undersöktes tre rödockragravar i Kankas i Kaustby. I dem hittades bland annat bärnstenssmycken, en stenxyxa, en pilspets av flinta och andra personliga föremål. Skillnaderna mellan

gravgåvorna kan tyda på att medlemmarna i samhället redan under stenåldern hade olika uppgifter eller olika ställning i gemenskapen.

Vårt gemensamma kulturarv

Kaustbys stenåldersboplatser berättar om en tid då havet nådde ända fram till trakten kring den nuvarande kyrkbyn och människorna byggde sina liv i samklang med naturens rytm. Dessa fornlämningar, som har bevarats i tusentals år, hjälper oss att förstå de tidigaste skedena av vår hembygds historia.

Kom ihåg: Fasta fornlämningar är skyddade enligt lagen om fornminnen. De får inte grävas ut, skadas eller förändras utan tillstånd.

Karta över boplatsgroparna på Kangas i Kaustby. Dessa har markerats med gröna punkter på GTK:s skuggade höjdmmodell. Illustration: Lauri Skantsi/K.H. Renlunds museum.

Boplatsgropar från stenåldern syns fortfarande tydligt i terrängen som runda eller ovala fördjupningar med en diameter på i genomsnitt 8–10 meter. Runt dem finns en låg vall av jord och sten, där man ibland kan urskilja en eller två ingångsöppningar. På bilden syns en boplatsgrop från boplaten Pihlaja i Kaustby. Foto: Lauri Skantsi/K.H. Renlunds museum.

Tidslinje

- **1996** – Rödockragravarna undersöks.
- **För cirka 7 000 år sedan** – Den första stora byn uppstår vid Perho ås mynning.
- **För cirka 6 000 år sedan** – Kangas i Kaustby reser sig vid havsstranden.
- **För 5 800–5 000 år sedan** – Den största bosättningsfasen i Kangas.

Rombformad pilspets av flinta (KM29906:2015) från rödockragraven vid boplaten Kangas i Kaustby.

Foto: Ritva Bäckman. Museiverket, Arkeologiska föremålssamlingen. CC BY 4.0. www.finna.fi.

Bärnstenshänge (KM29906:2052) från rödockragraven vid boplaten Kangas i Kaustby.

Foto: Ritva Bäckman. Museiverket, Arkeologiska bildsamlingen, diabildssamlingen. CC BY 4.0. www.finna.fi.

Kamkeramik från den stenåldersboplaten Kangas i Kaustby (KM29906:1931).

Museiverket, Arkeologiska föremålssamlingen. CC BY 4.0. www.finna.fi.

Bärnstensknapp (KM29906:2017) från rödockragraven vid den stenåldersboplaten Kangas i Kaustby.

Museiverket, Arkeologiska föremålssamlingen. CC BY 4.0. www.finna.fi.